

M E R K U R I U S Z

KLUBU POLSKIEGO – nr 9/2009

Notka wstępna

W szybkim tempie zbliżamy się do Świąt Godowych, dla wielu z nas najbardziej ulubionych, chociaż masywna reklama konsumpcyjna stara się jak najbardziej by nie były to święta spokoju i uświadomienia sobie, że istnieją rzeczy wyższego rzędu przekraczające racjonalne odbieranie rzeczywistości. Znaczący to także, że zamyka się następny rok z szeregu lat, które ostatnio tak się rozgalopowały.

Koniec października, początek listopada to okres, kiedy przypominamy sobie powstanie państw nowoczesnych, z którymi jesteśmy związani miejscem zamieszkania i emocjonalnie. Dobrze jest czasami powtórzyć sobie szczegóły, które z tym okresem są związane – dlatego krótki zarys historyczny tamtych dni i wydarzeń. Zarys uzupełnia spis rocznic, które połączone są z ostatnimi miesiącami roku.

Ostatnio częściej i głośniej zaczęło się rozmawiać na temat wprowadzenia nazwy rzeki Olzy w języku czeskim. Temat ten był poruszany na Zgromadzeniu Ogólnym Kongresu Polaków, a Rada Kongresu Polaków zobowiązana została, by starać się pierwotną nazwę przywrócić. Z punktu widzenia urzędów czeskich najpoważniejszą przeszkodą są koszty z wprowadzeniem nazwy do map, nazw miejscowości etc., chociaż kiedy w roku 1961 roku rząd komunistyczny dyrektywnie o zmianie Olzy na Olše zdecydował nie za bardzo się tym przejmował. Może mieszkający w Pradze mogą ten problem odczuwać jako oderwany od nas nurtujących spraw, ale dla całej naszej społeczności polskiej przeforsowanie powrotu nazwy rzeki granicznej i dzielącej pierwotnie jedno miasto na dwa byłoby sygnałem, że starając się możemy coś zyskać – nie tylko w podobnych tematach. Dla bliższego zaznajomienia się z rzeczą samą umieszczamy artykuł z internetowej Wikipedii.

Władysław Adamiec

Polacy i Czesi na drodze do niepodległości w I połowie XX wieku

W okresie pierwszej wojny światowej działacze polityczni narodów zjednoczonych pod berłem monarchii austro – węgierskiej rozpoczęli kształtowanie swych myśli niepodległościowych. Polacy i Czesi ujarzmieni ponad wiek przez potężnych swoich sąsiadów, między innymi Austrię starały się zachować swoją tożsamość narodową. Ustrój państwa austriacko – monarchia parlamentarna- przy wszystkich jej ograniczeniach sprzyjał kształtowaniu w miarę demokratycznego stylu życia. Najbardziej rozwiniętą gospodarczo częścią Austro –Węgier w początkach XX wieku stanowiły ziemie czeskie. Ze wszystkich narodowości zamieszkujących obszar Austro – Węgier Czesi należeli do najgorliwszych propagatorów idei słowiańskiej. Na czele polityki czeskiej stał Karel Kramář „przekonany słowianofil, odznaczający się wielkim talentem i energią”.

Z inicjatywy dwóch prawicowych polityków Czecha K. Kramářa i Polaka Romana Dmowskiego w roku 1908 obradował w Pradze kongres neosłowiański. Wśród Czechów dominował wówczas neoslawizm tzn. koncepcja, która w swym założeniu przyjmowała za podstawę równość wszystkich narodów słowiańskich. Jednocześnie koncepcja ta spowodowała znaczne ożywienie sympatii Czechów dla Rosji jako jedyne go kraju słowiańskiego, który utrzymał swoją państwowość. W następnym zjeździe słowiańskim w Sofii odbytym w 1910 roku Polacy nie brali udziału.

Stanisław Głąbiński wspomina, że „wzajemny stosunek między Polakami a Czechami w Austrii był przyjazny, ale nie był nigdy serdeczny”. Odzwierciedleniem tego rodzaju stosunku stała się kilku godzinna konferencja w lokalu Koła Polskiego w parlamencie wiedeńskim z udziałem m.in. prezesa klubu czeskiego K. Kramářa, wójtów i burmistrzów czeskich na Śląsku. Jednak w efekcie tego spotkania działacze polscy i czescy nie osiągnęli pozytywnych a zarazem konkretnych wniosków, które by zmieniły nastawienie obu nacji względem siebie.

W przededniu pierwszej wojny światowej jak też w pierwszej jej fazie w społeczeństwie czeskim zyskiwał nadal duże uznanie K. Kramář wraz ze swoimi poglądami prorosyjskimi. Rusofilstwo panujące wśród większości Czechów drażniło Polaków, a przede wszystkim społeczność polską zamieszkałą w Galicji, która w znacznej większości wystąpiła do walki z caratem. Tajnie działająca Liga Narodowa i inspirowana przez nią Narodowa Demokracja pod kierownictwem S. Głabińskiego pracowały intensywnie nad przyszłym wytyczeniem ewentualnej granicy polsko – czeskiej na Śląsku Cieszyńskim.

Pod koniec wojny Głabiński postanowił – na miarę swoich możliwości – dopomóc zbliżeniu polsko – czeskiemu. Odbył w tym kierunku wiele konferencji z politykami czeskiimi w parlamencie wiedeńskim. Działacze czescy zgodzili się z inicjatywą Głabińskiego, wyrazili jednocześnie pragnienie, aby sprawę porozumienia załatwiono w Pradze przy udziale polityków sejmowych. Gdy po zawarciu pokoju rosyjsko – niemieckiego w Brześciu zapadła w Kole Polskim na wniosek hrabiego Aleksandra Skarbka uchwała porozumienia się z Czechami i południowymi Słowianami nadarzyła się sprzyjająca okazja ku zbliżeniu polsko czeskiemu.

W połowie maja 1918 roku uroczyste obchodzono w Pradze jako święto narodowe jubileusz 50 – letni teatru narodowego czeskiego. Na uroczystości praskie przybyli przedstawiciele polskiej demokracji narodowej, ludowcy, jak również socjalista Jędrzej Moraczewski; jednakże polski klub socjalistyczny trzymał się z dala od ewentualnego sojuszu z Czechami. Między reprezentacją czeską i stronnictwem demokratyczno narodowym polskim zawarto wówczas pakt w sprawie Śląska. Szczegóły paktu były już wcześniej ułożone. Planowano wybrać mieszany komitet polsko – czeski, złożony z pięciu członków z każdej strony z poza grona polityków; z kolei nowo powstały komitet miał wybrać swego neutralnego przewodniczącego. Uzgodniono, że Śląsk Cieszyński przypadnie Polsce z wyjątkiem tych gmin leżących na pograniczu zachodnim, które ów komitet uzna za czeskie lub przeważnie zasiedlone przez ludność czeską. Dla zatwierdzenia tego paktu zebrał się w willi Kramářa wybitni przedstawiciele narodowych stronnictw czeskich: F. Stanek, V. Sisem, P. Samala i ratyfikowali przedstawiony im układ bez żadnych sprzeciwów. Stronę polską reprezentowali: S. Głabiński, A. Skarbek i Jan Kasprówicz. Jednakże z chwilą odzyskania niepodległości przez oba państwa został przerwany proces wspólnego porozumienia.

Państwo polskie odradzało się po 123-letniej niewoli w szczególnych warunkach. Państwa, które dokonały rozbiórów Polski, albo się całkowicie rozpadły (Austro-Węgry), albo też zostały bardzo osłabione (Niemcy, Rosja) z tego względu mogły stanąć na przeszkodzie powstania suwerennego państwa polskiego. Odrodzenie Polski 11 listopada 1918 roku wyznaczyło początek drogi jaką musieli przebyć Polacy, aby państwo to mogło sprawnie funkcjonować. Należało przede wszystkim ustalić dokładne granice przyszłej II Rzeczypospolitej, równocześnie nawiązując dobre stosunki z sąsiadami: Rosją, Niemcami i Czecho – Słowacją.

Państwo Czechosłowackie odzyskało niepodległość 28 października 1918 roku. Dlatego też Czesi w równym stopniu jak Polacy zabiegali o właściwe w ich mniemaniu zorganizowanie swego państwa – w ten sposób aby wszyscy Czesi z byłego cesarstwa Austro- Węgierskiego mogli zamieszkać w jego granicach. Działacze polityczni Polski i Czechosłowacji tworzyli powoli prawne podstawy funkcjonowania swych państw na emigracji. Tego rodzaju działalność skupiała się w dwóch instytucjach: Komitecie Narodowym Polskim na czele z Romanem Dmowskim oraz Radzie Narodowej Ziemi Czeskich i Słowackich, której przewodniczył Jan Masaryk. Istotnym motywem działalności wyżej wymienionych instytucji było formalne uznanie ich przez państwa zachodnie jako pełnoprawnych przedstawicieli swoich państw.

Stosunki między II Rzeczypospolitą a Czechosłowacją były przez cały okres międzywojenny pełne zadrażnień, konfliktów i nieudanych prób normalizacji. U podstaw wzajemnych nieporozumień leżał konflikt terytorialny o Śląsk Cieszyński. Kolejną przeszkodą w porozumieniu się sąsiadujących ze sobą państw słowiańskich była odmiennosc koncepcji polityki zagranicznej. Założenia polskiej polityki zagranicznej opierały się na utrzymaniu dobrego sąsiedztwa z Rosją i Niemcami. Ponadto Polska popierała godzące w integralność Czechosłowacji dążenia rewizjonistyczne Węgier. Do równie niepokojących kwestii dla Pragi należało popieranie – przez rząd polski – Słowaków w ich działaniach zmierzających do stworzenia własnego państwa.

Rząd z Warszawy często podkreślał, że granica z Czechosłowacją jest to problem wewnętrzny Polski i Czechosłowacji, a zatem powinni go rozwiązać bez pomocy innych rządów. Czechosłowacja i II Rzeczypospolita mogły mieć ze sobą zapewne wiele punktów stykowych w polityce zagranicznej, gdyż oba państwa zainteresowane były w utrzymaniu systemu po wersalskiego i podejmowaniu

skutecznych kroków przeciwko wszelkim próbom jego naruszeniu. W rzeczywistości jednak nic ich nie łączyło a wszystko dzieliło.

Opracowała Teresa Šišmová

Rocznice i wydarzenia kulturalne w 2009 roku - część III.

Poniżej podaję już III. część kalendarium wybitnych osób ze świata kultury, nauki i polityki, których jubileusz przypada w roku bieżącym. Cytuję w nim wybrane z „Kalendarium ważniejszych wydarzeń i wybranych rocznic literackich w 2009 roku“ opracowanego przez panią Ewę Lelek z Działu Instrukcyjno - Metodycznego WiMBP w Rzeszowie i umieszczonego na stronach internetowych WWW.wimbp.rzeszow.pl/biblioteki fragmenty dotyczące wydarzeń przypadających na okres od października do końca roku. Myślę, że warto przypomnieć sobie osoby i wydarzenia ważne dla naszej historii.

PAŹDZIERNIK

W 1569 r. (między 8. IX. a 4. X.) zmarł **MIKOŁAJ REJ**, pseud. Ambroży Korczbok Rożek (ur. 4.II.1505 r.), zaliczany do największych polskich pisarzy epoki renesansu, zwany ojcem literatury polskiej.

440. rocznica śmierci

2.X.1904 r. urodził się **GRAHAM GREENE** (zm. 3.IV.1991 r.), pisarz angielski, dziennikarz, krytyk literacki i filmowy; twórczość podejmująca problematykę moralną i religijną. **105. rocznica urodzin**

4.X.1669 r. zmarł **REMBRANDT**, właśc. Rembrandt Harmensz van Rijn (ur. 15.VII.1606 r.), malarz i grafik holenderski, jeden z najwybitniejszych, najbardziej wszechstronnych i płodnych twórców w dziejach sztuki. **340. rocznica śmierci**

6.X.1889 r. urodziła się **MARIA DĄBROWSKA** (zm. 19.V.1965 r.), powieściopisarka i publicystka, czołowa przedstawicielka realistycznej prozy społeczno- obyczajowej i psychologicznej. **120. rocznica urodzin**

8.X.1929 r. zmarł **JACEK MALCZEWSKI** (ur. 15.VII.1854 r.), malarz, jeden z głównych przedstawicieli symbolizmu przełomu wieków. **80. rocznica śmierci**, **155. rocznica urodzin**

14.X.1864 r. urodził się **STEFAN ŻEROMSKI**, pseud. Maurycy Zych, Józef Katerla (zm. 20.XI.1925 r.), pisarz i publicysta, nowelista, współtwórca i pierwszy prezes Związku Zawodowego Literatów Polskich, społecznik i moralista. **145. rocznica urodzin**

15.X.1814 r. urodził się **MICHAŁ JURJEWICZ LERMONTOW** (zm. 27.VII.1841 r.), poeta rosyjski, dramaturg, prozaik, wybitny przedstawiciel romantyzmu rosyjskiego. **195. rocznica urodzin**

16.X.1854 r. urodził się **OSCAR WILDE** (zm.30.XI.1900 r.), angielski poeta, prozaik, eseista i dramaturg pochodzenia irlandzkiego, w sztuce reprezentant skrajnego hedonizmu, estetyzmu i amoralizmu. **155. rocznica urodzin**

17.X.1849 r. zmarł **FRYDERYK FRANCISZEK CHOPIN** (ur. 22.II. lub 1.III.1810 r.), pianista i kompozytor światowej sławy, twórca dzieł imponujących wyjątkową melodyjnością, odkrywca harmonikę, nowoczesną fakturę fortepianową, wirtuozerię techniki pianistycznej, w twórczości zespolił elementy polskiej muzyki ludowej z muzyką europejską. **160. rocznica śmierci**

20.X.1854 r. urodził się **JEAN ARTHUR RIMBAUD** (zm. 10.XI.1891 r.), francuski poeta, zaliczany do grona tzw. poetów wyklętych, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli symbolizmu. **155. rocznica urodzin**

LISTOPAD

5.XI.2004 r. zmarł **JERZY DUDA-GRACZ** (ur. 20.III.1941 r.), malarz, rysownik, scenograf, pedagog, wykładowca malarstwa i rysunku na Wydziale Grafiki w Katowicach; w twórczości malarskiej groteskowa wizja polskiej rzeczywistości i obyczajowości. **5. rocznica śmierci**

6.XI.1944 r. zmarła **MARIA RODZIEWICZÓWNA** (ur. 2.II.1864 r.), powieściopisarka, nowelistka, autorka popularnych powieści obyczajowych z życia poleskiego ziemiaństwa. **65. rocznica śmierci**, **145. rocznica urodzin**

10.XI.1909 r. urodził się **PAWEŁ JASIEŃCZYK**, właśc. Leon Lech Beynar (zm. 19.VIII.1970 r.), pisarz historyczny, publicysta, uczestnik kampanii wrześniowej 1939, żołnierz AK. **100. rocznica urodzin**

10.XI.1759 r. urodził się **FRIEDRICH SCHILLER** (zm. 9.V.1805 r.), niemiecki poeta, dramaturg i estetyk, teoretyk teatru, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli literatury niemieckiej okresu romantyzmu. **250. rocznica urodzin**

21.XI.1694 r. urodził się **VOLTAIRE**, właśc. François-Marie Arouet (zm. 30.V.1778 r.), francuski pisarz, filozof, historyk, publicysta, jeden z czołowych przedstawicieli oświecenia w Europie. **315. rocznica urodzin**

22.XI.1869 r. urodził się **ANDRÉ GIDE** (zm. 19.II.1951 r.), prozaik francuski, związany z kręgiem symbolistów francuskich; twórczość wyrażająca skrajny indywidualizm i odrzucenie tradycyjnych norm moralnych, laureat Literackiej Nagrody Nobla w 1947 r. **140. rocznica urodzin**

24.XI.1864 r. urodził się **HENRI DE TOULOUSE-LAUTREC** (zm. 9.IX.1901 r.), francuski malarz i grafik, przedstawiciel postimpresjonizmu, wywarł duży wpływ na rozwój nowoczesnego plakatu. **145. rocznica urodzin**

28.XI.1894 r. urodził się **ARKADY FIEDLER** (zm. 7.III.1985 r.) pisarz i podróżnik, uczestnik powstania wielkopolskiego, w czasie II wojny światowej, żołnierz formacji Wojska Polskiego na Zachodzie, autor poczytnych, reportażowych opowieści podróżniczych. **115. rocznica urodzin**

29.XI.1924 r. zmarł **GIACOMO PUCCINI** (ur. 22.XII.1858 r.), włoski kompozytor operowy, twórca oper werystycznych, sięgających do tradycji włoskiego belcanta. **85. rocznica śmierci**

29.XI.1924 r. urodził się **ZBIGNIEW HERBERT** (zm. 28.VII.1998 r.), poeta, eseista, dramaturg, tłumacz, żołnierz AK; wiersze głęboko osadzone w tradycji antycznej i chrześcijańskiej, w latach 80. sztandarowy poeta polskiej opozycji. **85. rocznica urodzin**

30.XI.1874 r. urodziła się **LUCY MAUD MONTGOMERY** (zm. 24.IV.1942 r.), pisarka kanadyjska, tworząca w języku angielskim, międzynarodowy rozgłos zdobyła cyklem powieści dla dziewcząt. **135. rocznica urodzin**

GRUDZIEŃ

3.XII.1919 r. zmarł **AUGUSTE PIERRE RENOIR** (ur. 25.II.1841 r.), malarz francuski, współtwórca i jeden z najwybitniejszych przedstawicieli impresjonizmu. **90. rocznica śmierci**

5. XII.1914 r. urodził się **STANISŁAW DYGAT** (zm. 29.I.1978 r.), prozaik, felietonista, dramaturg, autor prozy łączącej problematykę egzystencjalną i narodową z groteską i humorem. **95. rocznica urodzin**

14.XII.1984 r. zmarł **VICENTE ALEIXANDRE Y MERLO** (ur. 26.IV.1898 r.), poeta hiszpański, twórca poezji surrealistycznej z charakterystyczną skomplikowaną metaforyką, laureat Literackiej Nagrody Nobla w 1977 r. **25. rocznica śmierci**

17.XII.1954 r. zmarła **ZOFIA NAŁKOWSKA**, (ur. 10.XI.1884 r.), pisarka, publicystka, autorka opowiadań, dramatów i dzienników, czołowa przedstawicielka realistycznej prozy psychologicznej i społeczno-moralnej. **55. rocznica śmierci. 125. rocznica urodzin**

20.XII.1834 r. zmarł **MAURYCY MOCHNACKI** (ur. 13.IX.1803 r.), krytyk literacki i muzyczny, publicysta i działacz polityczny, jeden z organizatorów i najaktywniejszych uczestników powstania listopadowego. **175. rocznica śmierci**

21.XII.1874 r. urodził się **TADEUSZ ŻELEŃSKI**, pseud. **BOY** (zm. 3.VII.1941 r.), tłumacz klasyki francuskiej, krytyk teatralny i literacki, publicysta, satyryk, autor wierszy i piosenek satyrycznych dla kabaretu Zielony Balonik, działacz społeczny, zamordowany przez hitlerowców. **135. rocznica urodzin**

22.XII.1989 r. zmarł **SAMUEL BECKETT** (ur. 13.IV.1906 r.), irlandzki dramaturg, prozaik i eseista, lektor języka angielskiego, jeden z twórców teatru absurdu, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1969 r. **20. rocznica śmierci**

30.XII.1944 r. zmarł **ROMAIN ROLLAND** (ur. 29.I.1866 r.), francuski pisarz, muzykolog, biograf, twórczość głęboko humanistyczna, zaangażowana społecznie i politycznie, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1915 r. **65. rocznica śmierci**

31.XII.1869 r. urodził się **HENRI MATISSE** (zm. 3.XI.1954 r.), francuski malarz, grafik i rzeźbiarz, własny styl przejawiający się w radykalnym uproszczeniu formy kompozycji i intensyfikacji gamy barwnej, reprezentant fowistów, jeden z najwybitniejszych malarzy awangardowych. **140. rocznica urodzin, 55. rocznica śmierci.**

Opracowała: Krystyna Olaszek-Kotýnek

Olza

(po czesku *Olše*) - rzeka, będąca prawym dopływem Odry.

Długość 86,2 km, powierzchnia zlewniska 1118 km², z tego 479 km² na terytorium Polski. 49 większych dopływów (m.in. Leśnica). Źródła w Istebnej, pod Gańczorką i Karolówką, na zachodnich stokach grzbietu Beskidu Śląskiego, na wysokości 840-880 m n.p.m. Uchodzi do Odry na północ od Bogumina, koło wsi Olza, na wysokości 191 m n.p.m. Średni spadek 0,67%, średni przepływ przy ujściu ok. 10 m³ na sekundę.

Pierwsze 16 km biegu na terenie Istebnej, w granicach Polski. W górnym biegu, w granicach Czech, od Jabłonkowa po Trzyniec Olza tworzy granicę między Beskidem Śląskim a Beskidem Śląsko-Morawskim. W biegu środkowym, od Cieszyna do Karwiny oraz w dolnym, od Zawady po ujście do Odry, korytem Olzy będzie granica polsko-czeska.

Olza i jej źródła zajmują poczesne miejsce w kulturze duchowej mieszkańców Śląska Cieszyńskiego. Pieśń "Płyniesz Olzo po dolinie", do której słowa ułożył Jan Kubisz, pochodzący z położonej nad tą rzeką wsi Końska, uznawana jest za nieoficjalny hymn Śląska Cieszyńskiego.

Nazwa rzeki, brzmiąca dawniej "Oldza", pochodzi od słowa "oliga", w języku dawnych Słowian oznaczającego wodę. W niemieckojęzycznych źródłach drukowanych rzeka występuje od 1493 r. pod nazwą "Olsa". Czeska nazwa urzędowa rzeki ("Olše"), utrwalona w dwudziestolecium międzywojennym jako jeden z elementów czechizacji tzw. *Zaolzia*, obecnie budzi kontrowersje nawet wśród uczonych czeskich.

Z a p r o s z e n i a

Chóry zaolziańskie w pierwszą niedzielę Adwentu w Pradze!!!

Chór zaolziański "Harfa" z Czeskiego Cieszyna wraz z chórem "Dźwięk" z Karwiny-Raju wystąpią wspólnie w najbliższą niedzielę, tj. 29 listopada 2009 roku na Staroměstském náměstí w Pradze.

Chodzi o 30-minutowe wystąpienie w godzinach 16.20 - 16.50.

Członek zespołu „Harfa“ a zarazem honorowy członek i wieloletni prezes Klubu Polskiego w Pradze Broniek Walicki serdecznie zaprasza Klubowiczów na ten występ!

Spotkanie opłatkowe Klubu Polskiego odbędzie się 17 grudnia, o godzinie 17 w DMN, Vocelova 3, Praga 2.

www.klubpolski.cz – www.polonica.cz – www.polskyinstitut.cz – www.polemb.net –
www.szkolapolskawpradze.com – www.krecik.euweb.cz – polkiwpradze.blox.pl –
polacywpradze.blox.pl – www.pzko.cz – www.polonusbrno.org – www.parafiiawpradze.pl –
www.kcmt.cz – www.limbora.cz